

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Культура
України

Випуск 7
Мистецтвознавство

Збірник наукових праць

Харків

2000

Розглядаючи музично-викладацьку і виконавську діяльність іншого педагога Лисенка – Йосипа Еммануїловича Вільчека, про яку залишилися набагато більше свідочств, зазначимо, що його робота з учнями базувалася на розвитку індивідуальних особливостей юних музикантів. У здобутті технічної і художньої довершеності у виконавстві своїх вихованців цей педагог головну увагу приділяв не механічному засвоєнню тих чи інших прийомів гри, а усвідомленню художніх цілей і засобів для їх досягнення. За основу учнівського репертуару Вільчек брав твори Й.С. Баха, які сам добре знав, віденських класиків, кращі зразки романтичної музики – п'єси Шопена, Шумана, Ліста.

Звернення чеських піаністів-педагогів до фольклору мало давню традицію. Це підтверджують і дві перші фортепіанні школи, видані російською мовою в Росії, авторами яких були чеські музиканти І. Прач («Повна школа для фортепіано», 1816 р.) та Й. Гунке («Новітня фортепіанна метода», 1838 р.). Широке застосування Вільчком під час занять імпровізації, зокрема на народні теми, стало для Лисенка однією із найважливіших сходинок до його пражських (1867 р.) тріумфальних виступів з імпровізаціями на теми українських народних пісень. Іншими особливостями передової методики Вільчека було запровадження у навчальний процес мелодійних і гармонічних диктантів, планування занять згідно з індивідуальними здібностями і музичними схильностями учнів, що неодноразово відзначали українські музикознавці – С. Дрімцов, Д. Ревуцький, Г. Курковський, К. Шамаєва та ін.

Численні дослідники життя і творчості М. Лисенка обминають увагою те, що одним із поштовхів до його вступу саме до Лейпцизької консерваторії міг бути факт здобуття музичної освіти в цьому закладі його учителем – Й. Вільчком. Підтвердження даної інформації містить «Харківський календар на 1873 рік», у якому зазначається, що Вільчек – вихованець Лейпцизької консерваторії [3]. Саме цей музичний навчальний заклад протягом багатьох років ХІХ ст. після його заснування Ф. Мендельсоном (1843) і особливо в перше десятиріччя свого існування – епоху Мендельсона і Шумана, з характерними для неї демократизмом і духом просвітництва – роки, коли в ньому здобув освіту Й.Е. Вільчек, був осередком поєднання новаторських традицій і академізму. Ця консерваторія за складом учнів була найінтернаціональнішою серед аналогічних навчальних закладів Європи, і це надавало можливість студентам із різних країн, із несхожими музично-культурними традиціями спілкуватися між собою і набувати теоретичні й практичні знання, які фундаментувалися на кращих зразках – творчості Г.Ф. Генделя, віденських класиків, представників німецького романтизму, тільки-но відроджених Мендельсоном для масового використання в учбовій та концертній практиці творах Й.С. Баха.

Й.Е. Вільчек був не тільки одним із найавторитетніших музичних педагогів у Харкові, а й яскравим музикантом-виконавцем, музично-громадським діячем. Він брав активну участь у створенні і формуванні ХВ РМТ і у перший рік його заснування (1864) був обраний на почесну посаду співробітника

Товариства [2]. По відновленні у 1871 р. діяльності цієї організації Вільчек увійшов до складу її директорів [4]. Цю посаду він обіймав протягом трьох наступних років, доки не був звільнений «в следствии слабости здоровья» [5]. В цей же період Вільчек став одним із перших викладачів музичних класів при ХВ РМТ, де крім фортепіанної гри викладав разом із іншим чеським фахівцем – вихованцем Празької консерваторії контрабасистом Й. Новаком теорію музики і гармонію.

Серед виконавських виступів Вільчека, про які нам відомо з харківських газет тих років, відзначимо його участь на початку 1858 р. у концерті відомого російського піаніста-аматора і композитора М.Д. Дмитрієва, на якому Вільчек з Дмитрієвим виконали ансамблем Сонату As – dur Гуммеля [6]. Друге повідомлення датується березнем 1870 р., коли Вільчек разом із іншими музикантами-аматорами і професіоналами взяв участь в концерті на користь Товариства грамотності, в якому публіка слухала камерні твори Моцарта, Гайдна, Шопена та інших авторів [7]. Неодноразово на харківських сценах виступали й учні Вільчека. Так, М. Лисенко, крім виступів у Другій чоловічій гімназії, де він навчався, часто грав у домашніх концертах відомого меломана князя Ю.М. Голіцина, «що кохався в музиці й запрошував на вечори в своєму домі кращих виконавців, професіональних та інших» [8]. Лисенко також постійно брав участь у музичних ранках у домі свого вчителя Вільчека, де збиралися двічі на місяць харківські музиканти, серед яких були і його приятелі, артисти-чехи. З харківських газет ми маємо інформацію про успішний виступ учениці Вільчека пані Клейн у шостому камерному концерті ХВ РМТ сезону 1872/73 рр. з виконанням фортепіанної партії у Тріо D-dur, op. 70 Бетховена. «Нельзя не поблагодарить исполнительницу, что она так добросовестно и прилежно не только разучила трудную партию этой композиции, но и исполнила ее с надлежащим выражением и силою, что делает честь и преподавателю, руководившему ее музыкальным образованием», – відзначали «Харьковские губернские ведомости» [9]. Ще одне повідомлення про участь іншої учениці Вільчека в концерті датується кінцем 1877 р., коли дівчина Папа-Афанасопуло виступила з виконанням Етюда та Балади g-moll Шопена [10], що є доказом активної педагогічної діяльності чеського музиканта ще протягом тривалого періоду після залишення ним «за станом здоров'я» посад викладача музичних класів і директора ХВ РМТ. Свідчення сучасників про виступи у Харкові Лисенка-піаніста, участь вільчекової учениці в камерному концерті, виступи у складі камерних ансамблів самого Вільчека доповнюють характеристику цього викладача ще одною суттєвою рисою: намаганням прищепити своїм учням навичок і зацікавленості до ансамблевої виконавської діяльності і розширити їхній музичний світогляд через знайомство на уроках й включення до концертного репертуару не лише сольних фортепіанних творів, а й фортепіанних камерних ансамблів.

Наведена дата концерту за участю учениці Вільчека є далеко не останньою в активній педагогічній діяльності цього музиканта. В щорічнику «Харківський календар» ім'я Вільчека постійно фігурує серед викладачів музики Інституту шляхетних дівчат з 1867 до 1882 р. включно. Можливо і після залишення в 1882 р. цієї посади Вільчек, якщо йому дозволяв стан здоров'я, давав приватні уроки. Розглянувши наведені факти неможливо відкидати припущення, що справжніми причинами виходу Вільчека із членів ХВ РМТ могли бути фінансові складнощі цього громадського закладу або розходження з його керівництвом у поглядах на організацію навчального процесу в музичних класах, репертуарну політику ХВ РМТ тощо. Відзначимо також, що саме в 1873 р. – році припинення Вільчеком викладацької діяльності в музичних класах, в Інституті шляхетних дівчат крім занять із теорії музики був уперше (за прикладом музичних класів) введений дворічний курс гармонії, який, вірогідно, викладав саме Й. Вільчек [11].

Відкриття музичних класів активізувало методичну роботу по добірці й систематизації за ступенем складності фортепіанних творів педагогічного та концертного репертуару викладачів музики в Інституті шляхетних дівчат. Так, у порівнянні з 1870 або з 1871 рр. у 1873 р. список інструктивних і художніх творів, наведений у програмах викладання музики в цьому закладі, збільшився удвічі і налічував близько 500 назв, серед яких – майже всі сонати Бетховена, обидва томи «Добре темперованого клавіру» Й.С. Баха тощо. У програмі 1873 р. серед багатьох інших інструктивних творів для середніх класів різних авторів наводиться і етюд Вільчека [11].

Не викликає сумніву, що Вільчек, який постійно приймав у себе вдома колеги і учнів, професійно і по-людськи небайдуже ставився до музичних успіхів своїх молодих вихованців, і в останні роки життя цікавився культурними подіями у Харкові, спілкувався з молодшими співвітчизниками-музикантами – С.В. Неметцем, С.С. Глазером, братами Іранеками, родиною Кралів та ін.

Документальним підтвердженням зв'язків Вільчека з багатьма музикантами і великої поваги, якою користувався «один из старейших в Харькове учителей музыки» [12], є невеличке повідомлення про похорон Вільчека, датоване кінцем січня 1889 р.: «Товарищи и друзья Иосифа Эммануиловича Вильчек извещают родных и знакомых, что погребение его состоится в среду, 1 Февраля, почему просят всех в римско-католическую церковь в 11 час. Дня» [13]. В цьому досить традиційному на ті часи повідомленні є одна цікава і важлива деталь: саме близькі «товариші та друзі» Вільчека поклали на себе клопоти по організації поховання музиканта. Знаючи коло спілкування Й. Вільчека, можна припустити, що цими друзями були, крім учнів, саме чеські музиканти. Зазначимо також, що досі в жодному із довідкових та енциклопедичних джерел рік смерті цього видатного педагога не наводився.

Надана вище інформація дає підстави стверджувати, що Харків у 1850-1880-ті рр. в особі Вільчека мав високопрофесійного фахівця-музиканта, який

на практиці поєднував передові досягнення західноєвропейських класичної та романтичної піаністичних шкіл із кращими надбаннями чеської та російсько-української музично-виконавських культур.

Серед друзів Вільчека, чеських музикантів, які музикували з Вільчеком та його учнями під час проведення ним «музичних ранків», слід назвати, насамперед, родину Кралів. Це прізвище (і його варіанти – Крааль, Кралль, Кроль, Крал) багаторазово зустрічається протягом 1840-1890х рр. на сторінках харківських газет та різних довідкових видань.

Перша поява в харківській пресі імені музиканта Йозефа Кроля припадає на 1845 р., на момент його від'їзду до Богемії [14]. Отже, ще до 1845 р. цей музикант жив і працював у Харкові. Наступним свідченням про Кралів є велика стаття «Кое-что об учителях музыки» (1859 р.). Її автор А., аналізуючи роботу кращих харківських викладачів, зазначає, що вони «...принимая на себя это высокое звание, поддерживают его самым добросовестным исполнением. Взвзявши на себя эту обязанность, они решительно предаются музыке; с каждым днем стараются развивать, совершенствовать в себе это призвание, равняющееся почти поэтическому. [...] Вместо положенного часа, учитель иногда трудится два, три и более, стараясь в самых точнейших, самых добросовестнейших толкованиях передать ученику или ученице то, чего они не понимают, или то, в чем они затрудняются» [15]. Серед шести імен «людей прекрасных, добросовестно выполняющих обязанность музыканта-учителя» [13] (виділено в тексті – В.Щ.), автор наводить прізвища двох чехів – Вільчека і Краля.

Виконавська діяльність Кралів не обмежувалася лише контактами з чеськими музикантами, що працювали в ті часи в Харкові. Так, у 1862 р. К.А. Кралль брав участь у музичних ранках Дмитрієва і Шлеєра в будинку Шатової 28 січня і 4 лютого. «Выбор пьес и [...] гг. исполнителей достаточно ручаются за успех предприятия» [16], – говориться в газетному анонсі домашніх концертів. У «Звіті російського музичного товариства за 1864-1865 рік» – перший рік його діяльності в Харкові – серед членів-виконавців значаться Краль О. та Краль А. [2]. Крім участі в симфонічних і камерних концертах ХВ РМТ у 1864-1866 рр. Кралі також брали участь як виконавці і в різних благодійних заходах. Так, у 1868 р. Краль був учасником великого концерту на користь голодуючих, який організувала Безкоштовна школа співу [17]. У «Харківському календарі» на 1869 рік у переліку учителів музики та співів двічі надається прізвище Краль – старший та молодший, обидва – учителі фортепіано та скрипки [18], вірогідніше за все – Іван та Адальберт – батько і син. У 1870 р. прізвища Вільчека і Краля можна зустріти серед учасників концерту на користь Товариства грамотності [17]. Наступне повідомлення в харківській пресі стосується участі Краля у виконанні в січні 1873 р. у концерті ХВ РМТ Октету Мендельсона. А. Краль і А. Павлович характеризуються рецензентом як «весьма уважаемые и опытные артисты» [19]. Одним з найавторитетніших музикантів родини Кралів був Іван (Ян) Краль,

вихованець Празької консерваторії. Він викладав фортепіанну гру в Харкові майже тридцять років до своєї смерті у вересні 1882 р. і виховав численних учнів і учениць, які «сохранили навсегда память о нем не только как об опытном преподавателе, но и как о прекрасном, незлобивом человеке» [20]. Імовірно, саме про нього йшлося в статті 1859 р., що цитувалася вище. «В прежние годы, - означалось в некролозі, - И. Краль всегда принимал участие в симфонических концертах в Харькове, владея в совершенстве скрипкою – альт» [20]. Ще у 1851 р. альтист Ян Краль входив до складу квартету, який виступав у Празі, а у 1853-54 рр. виступав у складі іншого квартету у Відні [21]. Ці дані, наведені чеським музикознавцем Б. Уріє, дещо коректують термін роботи І. Краля у Харкові, який, за інформацією в некролозі, обіймає тридцять років – з 1852 по 1882 р. Отже, І. Краль міг оселитися у Харкові не у 1852, а в середині 1850-х рр.

Вірогідно саме І. Краль був ініціатором запрошення до Харкова в 1864 р. свого давнього партнера по виступах у складі квартету в Празі у 1851 р. С.В. Неметця – першого музичного директора ХВ РМТ (1864-1867), видатного скрипала, педагога, диригента і композитора, який став одною із найяскравіших особистостей у музичному житті Слобожанщини 1860-1880-х рр.

В кінці 1870-х – на початку 1880-х рр. ім'я І. Краля майже постійно наводиться серед виконавців програм камерних концертів ХВ РМТ складених із творів віденських класиків, романтиків, сучасних композиторів. Разом із чехами Кралем, Неметцем, Іранеком, Голлі в концертах камерної музики у ці роки брали участь вітчизняні музиканти – Кочубей, Павлович, Боровський, Борисовський, Алексеєнко, Данильченко, німці – Шмідт і Маурер та ін. Але найчастіше партію першої скрипки виконував саме С. Неметць, фортепіано – Й. Іранек, альт – І. Краль. Останнє за хронологією повідомлення про концертний виступ І. Краля припадає на квітень 1882 р. [22].

Син І. Краля – Адальберт Іванович Краль у 1882-1890 рр. працював викладачем музики в жіночій гімназії К.Л. Філліпс [23]. У «Списку чиновників і викладачів Харківського учбового округу» за 1886 р. про цього музиканта подається інформація, що він закінчив курс у музичному училищі в Празі [24]. На жаль, не з'ясовано, який саме музичний заклад у Празі названо в цьому документі училищем – помилково Празьку консерваторію, Органну школу, музичну школу Прокшів, або щось інше.

У 1890 р. «Харьковские губернские ведомости» друкують повідомлення про кончину А.І. Краля [25]. А дещо раніше, в харківській пресі 1887-1889 рр., серед учнів фортепіанного класу І.І. Слатіна в музичному училищі ХВ РМТ, що виступали у відкритих екзаменаційних концертах, зустрічається прізвище Краль [26]. Однак у наступні роки серед осіб, які закінчили музичну освіту в училищі й отримали атестати, це прізвище не значиться [27], хоча при шестирічному терміні навчання Краль на початку 1890-х рр. мав здобути атестата. Цілком імовірно, що саме смерть батька – А.І. Краля – завадила молодому музикантові завершити своє навчання. Але і при відсутності спеціального

атестата цей піаніст у наступні роки викладав у Харкові. У 1892-1894 рр. учителем музики в гімназії Філіпс до розформування цього закладу значиться Ярослав Адальбертович Краль [28]. Відзначимо, що у 1890-1891 рр. у гімназії Філіпс після смерті А.І. Краля, на місце вчителя музики була вакансія. Отже, вірогідно в знак поваги до померлого музиканта, ця посада зберігалася для його сина, який, можливо, продовжував своє музичне навчання.

Ще один музикант на прізвище Краль, Георгій, у 1893 р. закінчив музичне училище ХВ РМТ з атестатом другого ступеня по класу фагота чеського музиканта Ф. Кучери. В наступні роки Г. Краль працював викладачем музики та, напевно, капельмейстером учнівського оркестру в щойно відкритому Харківському комерційному училищі [27]. Перелік музикантів цієї родини, які працювали в Харкові, треба доповнити фортепіанним майстром Миколою Івановичем Кролем, який з 1879 р. та протягом 1880-х рр. був водночас учителем столярної і токарної майстерності в Харківському реальному училищі [29]. Це ж ім'я – Микола Краль або Микола Кроль – фігурує серед учнів-скрипалів С.В. Неметця в музичних класах у 1878-1882 рр. [30]. На жаль, знайдені документи не дають можливості з'ясувати: чи йдеться в цих обох випадках про одного й того ж, або про різних представників цієї родини.

Наведені факти свідчать, що протягом більш ніж п'яти десятиріч у Харкові працювали принаймні три покоління музичної родини Кралів.

Однак діяльність Кралів не обмежувалась лише Харковом. З 1832 р., коли І. Краль у дев'ятнадцятирічному віці по закінченні Празької консерваторії покинув Чехію, до оселення в Харкові у 1850-х рр., цей музикант, як сповіщалося в некролозі, працював в Росії [20]. Зваживши на те, що один із найзручніших шляхів з Чехії до Росії був саме через українські землі, можна зробити припущення, що і в 1830-1840-х рр. Кралі працювали саме в Україні, оскільки Росією в ті часи називалися всі землі Російської імперії, а поняття «Україна» майже ніколи не вживалося в офіційній пресі.

Один із номерів «Одесского вестника» за 1865 р. містить об'яву: «Учитель музыки Иосиф Краль желает иметь место в деревне или где таковое окажется преподаванием оной на фортепиано или на скришке, а также может быть и капельмейстером, а жена его может заниматься преподаванием немецкого языка. Адрес в г. Елисаветград, в училище г. Шрейтеля» [31]. Цей документ не виключає вірогідність того, що училище Шрейтеля в Єлисаветграді могло бути одним з місць роботи Й. Краля. Цілком можливо також, що Йосип Краль і Йозеф Кроль, про якого йшлося вище, – одна й та ж особа.

Окрім майстерного володіння різними музичними інструментами і великого педагогічного таланту, необхідно відзначити потяг членів родини Кралів до слов'янської народної музики, їхні композиторські здібності. Опосередковано про це свідчать погляди Й.Е. Вільчека на виховання учнів, зокрема Лисенка, які були характерними для переважної більшості чеських музикантів-педагогів. Під час недільних музичних ранків у Вільчека, що, за словами М. Старицького,

«іноді тривали з ранку до ночі» [32], в яких Лисенко грав разом зі своїм вчителем і Кралями, значне місце відводилося саме інструментальним імпровізаціям на теми народних українських (а можливо, і чеських) мелодій. Документальними свідченнями зацікавленості Кралів народними музичними джерелами є повідомлення в харківських і одеських газетах. У 1863 р. «Харківські губернські відомості» друкують об'яву яка сповіщає: «В книжном магазине Е.С. Баллиной [...] продаются: Украина кадрили (из малорусских песен) составлен А. Краалем. Издание Е.С. Баллиной» [33]. У кореспонденції «Одес-ского вестника» з Москви, під час проведення у травні 1867 року Слов'янського з'їзду, сповіщалося, що на етнографічній виставці «...на первой эстраде играет оркестр военной музыки, для которого г. Краль написал Славянский марш» [34]. Цей твір, написаний К.І. Краалем, мав первинну назву «Торжественный марш». Оркестрував його для симфонічного оркестру П.І. Чайковський.

Композиторські інтереси Кралів не обмежувалися лише фольклористичним напрямком. Про це свідчить виступ у 1849 р. в Одесі десятирічного піаніста А. Родзянка, який виконав Фантазію К. Краля на теми з «Роберта-диявола» Мейєрбера. Рецензент «Одесского вестника» Н.П. Фельтон, хвалячи виконання хлопчиком п'єси, звертає увагу читачів на значні віртуозні складнощі цього твору, які потребують від виконавця ретельної технічної і музичної підготовки [35].

Підсумовуючи розрізнені факти, що стосуються діяльності талановитої музичної родини Кралів, зазначимо, що в ХІХ ст. це прізвище було добре відомо шанувальникам музики в різних містах України і за її межами та асоціювалось з відданістю музичній справі й справжнім професіоналізмом – у виконавстві, музичній педагогіці, композиторській діяльності. Вже на початку ХХ ст. Дон-Дієз (В.І. Сокальський) в «Музичних замітках» на сторінках газети «Южный край» назвав ім'я Краля серед імен Піксіса, Славіка, Лауба, Шевчика, Ондричєка, Кубеліка, Коціана – тобто серед імен кращих представників чеської скрипкової школи ХІХ – початку ХХ ст. [36]. Факт залучення до цього переліку чеського музиканта з Харкова є красномовним підтвердженням великої ролі Краля в культурному житті Харкова другої половини ХІХ ст. і свідчить про виховання ним багатьох своїх учнів на кращих традиціях західно-європейської музичної освіти, носіями яких були музиканти-чехи.

Видатну роль музикантів із Чехії у розвитку музичної культури та освіти Харкова, як і більшості інших регіональних центрів України тих часів, яскраво висвітлює полеміка на сторінках газети «Южный край» у грудні 1880 р. Автор статті «Музыкальные очерки» А. П-ий, здивований тим, що керівники ХВ РМТ й інших численних навчальних закладів Харкова, в яких викладалася музика, нехтували вихованнями російських консерваторій і запрошували іноземних музикантів, пише: «...Странная вещь, тогда как преподавание всякого другого предмета вверяется людям, знание и специальность которых заведомо известны, преподавание музыки ничего другого не требует, как лишь

чешской или немецкой фамилии учителя» [37]. Через декілька днів у статті «Несколько слов о харьковском отделении музыкального общества» А. Шимков, відповідаючи А. П-му, зазначив: «...по поводу авторитетного значения чешских и немецких фамилий музыкантов в сравнении с русскими [...] я замечу, что в музыкальном обществе не эти патриотизмы следует противопоставлять между собою, а иметь лишь музыкальный (виділено в тексті – В.Щ.) патриотизм; для названного общества важна музыка, а не национальность музыканта; и посредственного музыканта из русских вряд ли следует предпочитать хорошим музыкантам, хотя бы немцам или чехам» [38].

Численні історичні документи переконливо свідчать, що протягом другої половини ХІХ – початку ХХ ст. крім чеських музикантів, про яких йшлося в цій статті, значна кількість інших фахівців із Чехії – музична родина Вінклерів, подружжя педагогів-вокалістів Канєвка-Альберті, піаністи З. Давід та О. Блех, скрипаль Ф. Сміт, віолончеліст і композитор С. Глазер, арфіст І. Шолар, капельмейстери військових духових оркестрів В. Маречек, О. Главачек, Й. Прохазка, вокаліст, соліст опери О. Фюрер, оперні капельмейстери У. Авранек, Й. Прибік, В. Сук, В. Зелений, інші педагоги та оркестрові музиканти, які працювали в Харкові – поруч із кращими німецькими, польськими, італійськими, російськими і українськими музикантами, за своїм високим професіональним рівнем і подвижницьким служінням музиці були в авангарді музичної освіти і виконавства Слобожанщини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. М.В. Лисенко у спогадах сучасників. – К.: Муз. Україна, 1968. – С. 23.
2. Отчет русского музыкального общества в Харькове за 1864-1865 год (окончание). // Харьк. губерн. ведомости. – 1865. – № 19. – 15 мая.
3. Харьковский календарь на 1873 год. Издание Харьковского Губернского Статистического Комитета. Год первый. – Х., 1872. – С. 490.
4. Внутренние известия // Харьк. губерн. ведомости. – 1871. – № 145, 7 октября.
5. Местные известия // Харьк. губерн. ведомости. – 1874. – № 185. – 5 сент.
6. Концерт 16 февраля // Харьк. губерн. ведомости. – 1858. – № 8. – 22 февр.
7. Внутренние известия // Харьк. губерн. ведомости. – 1870. – № 37. – 14 марта.
8. Олена Пчілка. Микола Лисенко. Спогади й думки // М.В. Лисенко у спогадах сучасників. – К.: Муз. Україна, 1968. – С. 79.
9. Местные известия // Харьк. губерн. ведомости. – 1873. – № 42. – 20 марта.
10. Харьковские губернские ведомости. – 1877. – № 319. – 10 дек.
11. Программа преподавания музыки в Харьковском институте благородных девиц. – Х.: Тип. университета, 1870 – 13 с.; 1871 – 17 с.; 1873 – 44 с.
12. Хроника // Харьк. губерн. ведомости. – 1889. – № 26. – 22 янв.
13. Некролог // Харьк. губерн. ведомости. – 1889. – № 29. – 31 янв.
14. Частные известия // Харьк. губерн. ведомости. – 1845. – № 16. – 28 апреля.
15. А. Кое-что об учителях музыки // Харьк. губерн. ведомости. – 1859. – № 18. – 11 марта. – Прибавления.
16. Харьк. губерн. ведомости. – 1862. – № 10. – 26 янв. – Прибавления.
17. Харьк. Губерн. ведомости. – 1868. – № 34. – 16 марта.
18. Алфавитный указатель торговых, промышленных и ремесленных заведений в г. Харькове, общественных и спекулятивных учреждений, а также лиц, посвятивших себя специальным и общепользным занятиям // Харьк. календарь на 1869 год. Месяцеслов, адрес. и справ. книга. Сост. А. Подвысоцкий. – Х.: Издание А. Скалона и А. Подвысоцкого. Печ. в губерн. тип., 1868. – С. ХІ.
19. Местные известия // Харьк. губерн. ведомости. – 1873. – № 17. – 1 февр.
20. Некролог // Харьк. губерн. ведомости. – 1882. – № 245. – 23 сент.
21. Urie, B. Cesti violoncelliste (XVIII - XX stoloeti). – Праце: Hudebni edice Priboj, 1946 – С. 55, 72.
22. Харьков. губерн. ведомости. – 1882. – № 97. – 18 апр.
23. Харьковский календарь на 1869 – 1890 гг.
24. Список чиновников и преподавателей Харьковского учебного округа. 1886. – Х.: Тип. университета, 1886. – (923с.) С. 388.
25. Некролог // Харьк. губерн. ведомости. – 1890. – № 11. –

13 янв. 26. *Экзамен в музыкальном училище* // Харьк. губерн. ведомости. – 1887. – № 126. – 19 мая; Хроника // Харьк. губерн. ведомости. – 1889. – № 125. – 17 мая. 27. *Краткий обзор деятельности Харьковского отделения императорского русского музыкального общества и состоящего при нем музыкального училища за 25 лет (1871 – 1896)*. – X, 1896. – С 36–45. 28. *Харьковский календарь на 1892 – 1894 гг.* 29. *Список чиновников и преподавателей Харьковского учебного округа*. 1886. – X, 1886. – С. 257. 30. *Отчет дирекции Харьковского отделения Императорского русского музыкального общества за 1878 г.*; *Отчет дирекции Харьковского отделения Императорского русского музыкального общества за 1879 г.*; *Отчет дирекции Харьковского отделения Императорского русского музыкального общества за 1880 г.*; *Отчет дирекции Харьковского отделения Императорского русского музыкального общества за 1881 г.*; *Отчет дирекции Харьковского отделения Императорского русского музыкального общества за 1882 г.* 31. *Частные объявления* // Одес. вестн. – 1865. – № 222. – 12 окт. 32. *Ревуцький Д.* Автобіографії М.В. Лисенка. (Автобіографічні записки) // Укр. муз. спадщина. – К., 1940. – С. 53. 33. *Частные объявления* // Харьк. губерн. ведомости. – 1863. – №16. – 13 февр. – Прибавлення. 34. *Одесский вестник*. – 1867. – № 116. 28 мая. – Воскресное прибавление. 35. *Натансон В.* Русские пианисты 40 – 50 годов XIX века // Вопросы музыкально-исполнительского искусства. Вып. 3. – М., 1962. – С. 244. 36. *Дон – Диез.* Музыкальные заметки // Южный край. – 1909. – № 9812. – 14 нояб. 37. *А. П-ий.* Музыкальные очерки // Южный край. – 1880. – № 17. – 17 дек. 38. *А. Шимков.* Несколько слов о харьковском отделении музыкального общества // Южный край. – 1880. – №23. – 23 дек.

Надійшла до редколегії 30.08.2000 р.

УДК 7.071.2:787.1

І.М. Андрієвський

ОЛЕКСІЙ ГОРОХОВ І УКРАЇНСЬКЕ СКРИПКОВЕ ВИКОНАВСТВО

*Аналізується творчість видатного українського скрипача
О.М. Горохова в контексті української скрипкової школи*

Полістилістичні тенденції сучасного музичного мистецтва зумовлюють своєрідність не тільки композиторської творчості, але й виконавської. Стилістичний плюралізм властивий національним виконавським школам, у зв'язку з чим постає питання їх зближення, взаємозбагачення, взаємопроникнення. Індивідуальна виконавська стилістика є залежною від проблеми інтерпретації музичних творів (як минулих епох, так і сучасних), які містять унікальний і неповторний комплекс засобів виразності.

Скрипкова виразність сучасної музики характеризується різноманітними засобами, що часто не підлягають типізації. Як правило, вони спрямовані на переосмислення природи скрипки, критеріїв якості звучання, тембральних можливостей інструмента і значно корегують скрипкові рухомоторні стереотипи. До цього додається неobarоковий напрям сучасного виконавства, що має дві лінії розвитку: виконання музики епохи Ренесансу та Бароко на реконструйованих стародавніх інструментах; застосування засобів виразності епохи Бароко на сучасних інструментах. Це пов'язано з творчими пошуками нетрадиційних рухових стереотипів, які могли б забезпечити виразне звучання.

Крім того, на сучасне скрипкове виконавство впливає процес зближення традицій європейського та східного музичного мистецтва, один із аспектів якого